

NACIONALINĖ SVEIKATOS TARYBA

POSĖDŽIO „DĖL REPRODUKCIŅS SVEIKATOS STRATEGIJOS“

SPRENDIMAS

2024 m. gruodžio 11 d. Nr. N-4

Vilnius

Nacionalinė sveikatos taryba (toliau – Taryba) posėdžio, vykusio 2024 m. lapkričio 27 d., metu aptarė reprodukcinės sveikatos aktualijas Lietuvoje, reprodukcinės sveikatos politiką ir patirtis užsienyje. Atkreiptas dėmesys, jog reprodukcinė sveikata reiškia, kad žmonės gali gyventi pasitenkinimą teikiančią ir saugų lytinį gyvenimą ir yra pajėgūs susilaukti palikuonių ir laisvai pasirinkti, ar jų turėti, kada ir kaip dažnai, pripažįstama moterų ir vyrų teisė į informaciją, galimybė naudotis saugiais, veiksmingais, prieinamais ir priimtinais šeimos planavimo metodais, įskaitant metodus, skirtus vaisingumui reguliuoti, kurie nėra draudžiami įstatymų, galimybė naudotis atitinkamomis sveikatos priežiūros paslaugomis, kurios užtikrina saugų moters nėštumą, gimdymą ir suteikia poroms geriausias galimybes susilaukti sveiko kūdikio. Reprodukcinės sveikatos politikai svarbu teisiniai aktai, reguliavimas, teisių įgyvendinimas.

Posėdžio metu akcentuota, jog reprodukcinės sveikatos indikatoriai yra abortų skaičius, paauglių nėštumų ir abortų skaičius, kontracepcijos paplitimas ir prieinamumas, lytiškai plintančių infekcijų, ŽIV (AIDS) paplitimas tarp 15 – 24 m. amžiaus moterų, taip pat reprodukcinės sveikatos paslaugų (nėštumo, gimdymo priežiūra, šeimos planavimas ir konsultavimas) prieinamumas, jaunimo informuotumas ir sveikatos paslaugos jaunimui, skubi akušerinė pagalba. Higienos instituto duomenimis Lietuvoje stebimas mažėjantis abortų skaičius: 2020 m. - 2794, 2023 m. – 2641. 2023 m. 3,6 proc. atliktų abortų tenka jaunimui iki 19 metų. 2020 m. registruoti 105 nepilnamečių motinų pirmagimiai, o 2023 m. – 62. Šiuolaikiškas lytiškumo ugdymas ne tik sumažina neplanuotų nėštumų, abortų ir lytiškai plintančių infekcijų skaičių, bet turi įtakos atsakingesnei jaunuolių lytinei elgsenai, moko bendravimo, formuoja teisingą lytiškumo viziją, padeda išvengti lytinės prievartos ir išnaudojimo. Pažymėta, kad reprodukcinės sveikatos paslaugų teikimo srityje įvyko nemažai pokyčių. Siekiant spręsti pagrindines su sveikata susijusias Lietuvos jaunimo problemas, 2014-2017 metais buvo vykdomas projektas „Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas“, finansuotas Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos

finansinio mechanizmo lėšomis, 2019-2022 metais – sekantis projekto etapas „Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio koregavimas ir koordinavimas nacionaliniu lygiu“, kurio tikslas buvo sustiprinti savivaldybių specialistų gebėjimus įgyvendinant Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelį. 2016 m. priimtas Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymas, 2016 m. gruodžio 20 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-1452 patvirtintas Pagalbinio apvaisinimo paslaugų teikimo ir jų apmokėjimo privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis tvarkos aprašas, nuolat tobulinama nėščiujų ir naujagimių sveikatos priežiūros tvarka. 2022 m. spalio 27 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-1607 patvirtintas Cezario pjūvio operacijos nėščiosios pageidavimu paslaugos organizavimo tvarkos aprašas. Sveikatos apsaugos ministro 2022 m. rugpjūčio 12 d. įsakymo Nr. V-1348 redakcija atnaujintas Nėštumo nutraukimo paslaugų organizavimo ir teikimo tvarkos aprašas, tobulinamas 2021 m. liepos 30 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-1765 patvirtintas Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškos lyties asmenims aprašas. 2023 m. rugsėjo 1 d. mokyklose pradėta įgyvendinti privaloma Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, kurioje yra išskirtos lytiškumo, lytinės ir reprodukcinės sveikatos teminės sritys. 2024 m. sudaryta Lietuvos Respublikos Seimo laikinoji reprodukcinės sveikatos grupė, kurios prioritetas – teisinis reprodukcinės sveikatos ir teisių reglamentavimas.

Taryba posėdžio metu, išklausiusi pranešimus bei įvertinusi diskusijas, dalyvaujant Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios reprodukcinės sveikatos grupės, Seimo Sveikatos reikalų komiteto nariams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos, Lietuvos akušerių ginekologų draugijos atstovams, atkreipia dėmesį, kad:

- vis dar stokojama nuoseklaus strateginio planavimo, įgyvendinimo, kompleksinio požiūrio, sprendžiant reprodukcinės sveikatos problemas;
- lytinės reprodukcinės sveikatos raštingumas tebėra žemas;
- trūksta informacijos, parengtų dirbti su jaunimu specialistų, nepakankamai išplėtotas Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tinklas;
- tobulintina ir nepakankamai efektyviai įgyvendinama Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, kurioje yra išskirtos lytiškumo, lytinės ir reprodukcinės sveikatos teminės sritys;

Taryba, siekdama teigiamų pokyčių reprodukcinės sveikatos srityje, n u s p r e n d ž i a siūlyti:

1. Sveikatos apsaugos ministerijai:

1.1. kartu su Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacija, Lietuvos akušerių ginekologų draugija, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, dirbančiomis reprodukcinės sveikatos srityje, parengti visas reprodukcinės sveikatos sritis apimančią lytinės reprodukcinės sveikatos stiprinimo strategiją, programą;

1.2. peržiūrėti ir atnaujinti 2013 m. parengtą Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektą;

1.3. įtraukti reprodukcinę sveikatą į ministerijos vykdomą strateginio veiklos plano Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo programą;

1.4. kartu su Valstybine ligonių kasa spręsti dėl galimybės nėščiosioms, ypač kaimo vietovėse, pasinaudoti pacientų pavėžėjimo paslauga, kad moteris visą nėštumo laikotarpį būtų stebima sveikatos priežiūros specialistų ir galėtų pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis;

1.5. įteisinti visus šeimos planavimo metodus, kartu su Valstybine ligonių kasa spręsti dėl kontracepcijos priemonių, aborto, lytiškai plintančių infekcijų tyrimų kompensavimo socialiai pažeidžiamoms grupėms;

1.6. kartu su Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacija, Lietuvos akušerių ginekologų draugija, savivaldybių visuomenės sveikatos biurais didinti reprodukcinės sveikatos raštingumą, efektyviau išnaudoti jaunimo sveikatos tinklalapio www.sveikatostinklas.lt, visuomenės sveikatos biurų svetainių teikiamas galimybes, siekiant tinkamai patenkinti jaunimo informacijos apie lytinę reprodukcinę sveikatą poreikius, sukurti išsamų internetinį kontracepcijos portalą, pateikiant informaciją apie visus kontracepcijos metodus ir priemones, jų veiksmingumą, saugumą, vartojimą;

1.7. kartu su Higienos institutu, savivaldybių visuomenės sveikatos biurais, remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis, peržiūrėti ir tobulinti Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, didinti informuotumą apie šias paslaugas, stiprinti specialistų, dirbančių su jaunimu, kompetencijas lytinės reprodukcinės sveikatos srityje.

2. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai:

2.1. tobulinti įgyvendinamą Gyvenimo įgūdžių bendrąją programą, kurioje yra išskirtos lytiškumo, lytinės ir reprodukcinės sveikatos teminės sritys. Lytinės reprodukcinės sveikatos temas suformuoti, atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos teikiamas rekomendacijas;

2.2. įgyvendinant akredituotas nacionalines pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas, stiprinti pedagogų kompetencijas lytinės reprodukcinės sveikatos srityje.

Pirmininkas

Algirdas Utkus